LENTAINIŲ PILIAKALNIO VIRŠUTINĖ GYVENVIETĖ

Algirdas ŽALNIERIUS

Archeologiniai tyrinėjimai Lentainių piliakalnio viršutinėje papėdės gyvenvietėje buvo atlikti pratęsiant 2002 m. patvirtintą ilgalaikę tyrinėjimų programą. 2001 m. buvo atlikti žvalgomieji apatinės ir viršutinės piliakalnio gyvenvietės tyrinėjimai. 2002 m. buvo pradėti platesnio masto tyrinėjimai viršutinėje gyvenvietėje, ištiriant 90 m^2 plotą, kurių metu nustatyta, kad viršutinėje papėdės gyvenvietėje susiklostė iki 30–60 cm storio kultūrinis sluoksnis, jo viršutinė dalis iki 30–40 cm gylio yra permaišyta nuolat ariant žemę. Objektyvi informacija gauta tyrinėjant geologiniuose žemės sluoksniuose rastas nejudintas duobes ir stulpavietes, kuriose rasta grublėtos keramikos šukių, atvirų židinių, medinių pastatų pėdsakų (žr. *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 73–74; *ATL 2002 metais*. V., 2005, p. 52–55).

2003 m. tyrinėjimų metu iškastos 5 perkasos (ištirtas 244 m^2 plotas). Keturios perkasos buvo iškastos papėdės gyvenvietės PV dalyje, sodų bendrijos sklype 1, pratęsiant 2002 m. tyrinėjimus, ir sklypo R dalyje, ištiriant 220 m^2 plotą. Penkta, 24 m^2 perkasa, buvo iškasta gyvenvietės P dalyje, prie piliakalnio gynybinio griovio Š šlaito krašto.

Sklypo 1 tyrinėjimai. Buvęs kultūrinis sluoksnis tyrinėtose perkasose 5–8 išliko tik P ir Š galuose, kur jo storis yra apie 30–35 cm. Kitur išliko tik apie 5–10 cm storio apatinė kultūrinio sluoksnio dalis – tamsiai pilko juodžemio sluoksnis su smulkių degėsių pėdsakais. Nukasus kultūrinį sluoksnį rasti geologiniai sluoksniai, kuriuos didesnėje tyrinėtų plotų dalyje sudaro gelsvas priemolis, tik tyrinėtų plotų P galuose rastas raudonas molis. Buvo rasta 11 stulpaviečių, 9 duobės ir trys kuolų vietos. Stulpaviečių skersmuo yra nuo 28 iki 49 cm, gylis nuo geologinių sluoksnių paviršiaus yra 22–49 cm. Pagal stačiakampę stulpaviečių dugno formą galima teigti, kad stulpai buvo įkasti. Didesnioji duobių dalis yra ovalo formos, nors rasta ir apvalių. Jų gylis svyruoja nuo 6 iki 55 cm. Tik kelias jų galima priskirti atviriems židiniams pagal jose rastą apdegusią ir aprūkusią lauko riedulių skaldą. Kitų paskirtis, išskyrus šiukšlių duobę 40, kur buvo sumestas sudegusio pastato molio tinkas, nėra aiški.

Daugelyje vietų rastuose tinko gabaluose matyti apvalių rąstų atspaudai, o jų išorinis šonas nuglaistytas rankomis, ant kai kurių gabalų matyti pirštais padaryti įbraukimai. Šiuo metu sunku pasakyti, ar tyrinėtame plote stovėjo stulpinės, ar rentinės konstrukcijos pastatai, bet tinko gabaluose yra atsispaudę dviejų rąstų šonai. Pagal molio tinko gabaluose rastų atspaudų lanką galima teigti, kad rąstai galėjo būti iki 35–40 cm skersmens. Tačiau šiuo metu negalima nustatyti aiškesnio tiek stulpaviečių, tiek rastų duobių išsidėstymo tarpusavio ryšio ar buvusio užstatymo plano. Perkasose ant pirminio žemės paviršiaus buvo rasta keletas iki 32x24x12, 44x26x18 cm, 50x22x16 cm dydžio lauko

riedulių. Atrodytų. kad rieduliai į kultūrinį sluoksnį pateko arba atsitiktinai, arba dirbant žemę ne kartą yra stumdyti iš vienos vietos į kitą, ir apie jų pirminę paskirtį galima tik spėlioti.

Didesniąją radinių dalį sudaro grublėtosios keramikos indų šukės, datuotinos I tūkst. antrąja puse. Duobės 40 užpylimo sluoksnyje rastas pailgo stačiakampio formos pilko smiltainio galąstuvas, greičiausiai numestas atsitiktinai, nes jo platieji šonai vos nugaląsti. Rastas šukes lygiu paviršiumi tiksliau datuoti šiuo metu negalime, galbūt jas reikėtų priskirti vėlesniam negu grublėtosios keramikos naudojimo laikotarpiui ir datuoti XIII–XIV a.

Tyrinėjimų metų rasti gyvulių kaulai buvo surenkami tik iš rastų duobių ir tų kultūrinio sluoksnio vietų, kurios nebuvo permaišytos nuolat ariant senovės gyvenvietės teritoriją. Iš viso rasti tik 42 kaulai ir jų fragmentai. Nustatyta 29 kaulų priklausomybė (69%). Didesnioji dalis kaulų priklauso naminiams galvijams (41,37%), kiaulei (13,79%), arkliui (6,89%), ožkai (31,03%). Iš medžiojamų gyvulių rasti tik 4 briedžio kaulai, sudarantys 6,89 %.

Sklypo 8 tyrinėjimai. Perkasa 9 buvo iškasta papėdės gyvenvietės P dalyje, ant piliakalnio apsauginio griovio krašto, ištiriant 24 m^2 plotą. Dabartinis žemės paviršius lygus, bet, kaip pasakojo pats šeimininkas, žemės paviršius pradžioje leidosi piliakalnio apsauginio griovio link ir buvo išlygintas atvežus kelias mašinas juodžemio prie sklypo P ribos.

Tyrinėjimų metu pirminis žemės paviršius Š ir V perkasos dalyse buvo rastas 20–40 cm gylyje, jį sudaro gelsvas priemolis, pereinantis į priemolį, tik ŠR perkasos kampe rastas raudonas molis. Skirtingi vienas šalia kito esantys geologiniai sluoksniai rasti perkasose 5–8 rodytų, kad Neries viršutinę terasą suformavo ledynų stumiamos morenos.

Tyrinėtoje vietoje susidarė iki 45–55 cm storio (PR perkasos dalis) tamsiai pilko juodžemio sluoksnis. Skirtingai negu perkasose 5–8 sluoksnyje nepastebėta jokių degėsių pėdsakų. Juodžemio sluoksnis buvo nuolat perkasamas, nes įvairiame gylyje pastebėta smulkių XX a. atliekų. Taip pat sluoksnyje buvo rastos ir keturios indų šukės, kurias galima priskirti piliakalnio gyvenvietės egzistavimo laikotarpiui, nedidelė titnago skeltė. Rastų indų šukių molio masė yra pilkos ir rusvos spalvos, joje yra grūsto akmens priemaišų. Viena šukė grublėtu paviršiumi, trijų indų sienelės lygios, pakraštėliai vertikalūs, briaunos suapvalintos. Keramiką lygiu sienelių paviršiumi reikėtų priskirti vėlesniam laikotarpiui ir datuoti XIII–XIV a.

Perkasos centrinėje dalyje rasta 208 cm ilgio ir 94 cm pločio bei iki 38 cm gylio lėkštais šlaitais, netaisyklingo ovalo formos *duobė*, užpilta tamsiai pilko juodžemio sluoksniu, kurio paviršiuje rastas įmestas 20x18x9 cm dydžio lauko riedulys. Į PR nuo duobės rastos dvi 14 ir10 cm gylio, nuolaidžiais šlaitais duobelės, užpiltos tamsiai pilku juodžemiu. Jų paskirtis lieka neaiški, o kitų, aiškesnių, užstatymo pėdsakų tyrinėtame plote nerasta. Galbūt arčiau gynybinio piliakalnio griovio pastatai nebuvo statomi saugumo sumetimais.

Centrinėje perkasos dalyje rastas įstri-

žai perkasos einantis 20–25 cm gylio ir 80–160 cm pločio, lėkštais šlaitais įdubimas, užpiltas tamsiai pilku juodžemiu, panašiu į sąnašinę žemę. Įvairiame užpylimo lygyje rasti 6 netvarkingai sumesti įvairaus dydžio lauko rieduliai. Greičiausiai įdubimas susidarė tekančiam vandeniui išplovus geologinius sluoksnius, o susidaręs lėkštas griovelis vėliau buvo užneštas ar užpiltas juodžemio sluoksniu. Archeologinių radinių jame nerasta.

Nedidelis radinių kiekis leistų daryti prielaidą, kad grublėtosios keramikos naudojimo laikotarpiu pagrindinis gyvenimas vyko apatinėje Neries slėnyje buvusioje gyvenvietėje.

LENTAINIAI HILL-FORT UPPER FOOT SETTLEMENT

In 2003 in the Lentainiai hill-fort upper foot settlement the area of 244 m^2 was explored where the cultural layer dated to the 12th–14th centuries was detected. It contained pits of postholes, fragments of clay plaster, pottery belonging to the rusticated pottery usage period and to the 13th–14th centuries.